

Oponentský posudek na diplomovou práci

Název DP: Důvody zemědělců pro ekologický způsob hospodaření

Autorka: Bc. Michaela Kučerová

Zaměření práce a její struktura

Práce se zabývá ekologickým zemědělstvím ze sociálně-ekologického pohledu. Otázka přístupu zemědělců k ekologickému hospodaření není úplně originální. Přesto (či právě proto) ale patří mezi aktuální a důležité otázky týkající se fungování ekologického sektoru v zahraničí i v České republice. Hlavním argumentem je skutečnost, že *různé přístupy* zemědělců v rámci ekologického hospodaření přinášejí *různé dopady* z hlediska očekávaného příspěvku ekologického zemědělství ke zvýšení udržitelnosti produkce a spotřeby potravin.

Diplomová práce je relativně rozsáhlá – s přílohami má více jak 200 stran. Vlastní práce bez zmiňovaných příloh čítá přibližně 100 stran textu. Všeobecné členění textu je systematické a přehledné. Zaměření práce je jasně formulováno hned v úvodu (s. 10). Autorka si klade za cíl objasnit motivy, které vedou zemědělce k ekologickému způsobu hospodaření a dále vysvětlit okolnosti, které s tímto způsobem hospodaření souvisejí. Studie obsažená v práci má explorativní charakter, a proto není zarámována žádnou předem zkonstruovanou hypotézou (ve smyslu hypoteticko-deduktivního přístupu).

Teoretický rámec

Na prvních čtyřiceti stranách (str. 12-50) autorka zformulovala teoretický rámec pro svou studii. Na jedné straně je třeba ocenit široký tematický záběr a ambici nahlédnout problematiku ekologického zemědělství jako celek. Na druhou stranu tento přístup s sebou nese také negativum, které spatřuji v tom, že literární rešerše nutně nemíří do hloubky sledovaného problému. Některá dílčí témata tak mají pouze volnou vazbu na vlastní cíl práce a teoretický rámec celkově působí nevyváženě. Příkladem je podkapitola 2.5.4, ve které je uveden přehled poznatků o motivech ekologických zemědělců, přičemž tato podkapitola obsahuje pouze tři a půl strany (str. 48-50). Čtenář oprávněně očekává, že této otázce bude věnována větší pozornost než jiným tématům – jako např. historii ekologického zemědělství, která nemá přímou vazbu na cíl práce ani na navazující empirickou studii, a autorka ji věnovala více jak 13 stran textu (str. 22-35).

Za hlavní nedostatek literární rešerše považuji použití zastaralých zdrojů. Například ve zmiňované kapitole 2.5.4 jsou uvedeny odkazy na práce publikované v letech 1986-2002 a pouze na jednu aktuálnější práci z roku 2014. Studií, které se věnují přímo otázce motivace ekologických zemědělců, bylo v několika posledních letech publikováno mnohem více (viz časopisy *Sociologia Ruralis*, *Journal of Rural Studies*, *Agriculture and Human Values*). Nedostatkem práce je také to, že autorka přehlédla řadu českých studií na toto téma, které byly publikovány u nás, ale i v zahraničí. Neaktuálnost citovaných prací se také projevuje

některými faktickými chybami v textu, např. svaz Libera již neexistuje anebo přehled kontrolních organizací, ve kterém chybí nově registrovaná Bureau Veritas (str. 29).

Podrobnější diskusi by si také zasloužila otázka, jakou roli hrají dotace v rozvoji ekologického sektoru. Oproti převládajícímu názoru („dotace hrají klíčovou roli“) lze postavit názor institucionalistů (viz např. práce Johannese Michelsena nebo Kenneta Lynggaarda), kteří tvrdí, že dotace zajišťují pouze krátkodobý růst sektoru, avšak tranzice zemědělství směrem k vyšší udržitelnosti nelze dosáhnout bez odpovídající inovace institucionálního prostředí. Tento pohled v práci postrádám, přestože vhodně doplňují diskusi o významu a dopadech dotační politiky.

Použité metody

Autorka zvolila vhodný výzkumný přístup s ohledem na stanovený cíl. Některé metodologické části jsou dle mého názoru zbytečně popisné a autorka se v nich zbytečně zapletla do složitých formulací „něčeho“, co ve skutečnosti nebylo třeba tak detailně obhajovat. Příklad je tvrzení, že kvalitativní výzkum má „nízkou reliabilitu“ (str. 53), což je samo o sobě tvrzení vyžadující delší vysvětlení, atp.

V popisu použitých metod se nachází pár terminologických nepřesností. V kvalitativním výzkumu se zpravidla nepoužívá slovo „respondent“. Namísto toho se používá slovo „učastník“ nebo „člen“, abychom zvýraznili odlišnou roli dotazovaných ve srovnání s kvantitativním výzkumem. A přestože výběrová procedura v rámci kvalitativního výzkumu nehraje takovou roli, měl by být použitý postup správně pojmenován. Autorka pravděpodobně použila záměrný výběr (ne „nahodilý“, jak uvádí na str. 56).

Za silnou stránku považuji pečlivý sběr dat a analýzu rozhovorů. Tomuto postupu jako takovému nelze nic vytknout. Pozitivní je také to, že autorka uskutečnila osm rozhovorů, které ji nabídly dostatečný prostor pro zkoumání sledovaného problému, a také to, že pracovala s doslovnými transkripty rozhovorů.

Empirická studie

Provedená analýza měla velký potenciál, který však nebyl plně využit. To se týká zejména prezentace sledovaných skutečností. Textu by velice prospělo, pokud by nebyl mechanicky strukturován dle sledovaných kategorií kvalitativní analýzy, ale spíše do bloků otázek vztahujících se ke sledovanému problému. Jako například: *Proč jsem se rozhodl hospodařit ekologicky? Jde pouze o peníze? Jak (ne)pomáhá stát?* Tento způsob prezentace výsledků kvalitativního výzkumu je běžnější než ten, který použila autorka a který svádí k určité schématickosti. Volnější interpretace v textu by lépe vyšla vstříc ambivalentnímu charakteru otázek tak, aby vynikla složitost a různorodost pohledů zúčastněných.

Sekundární analýzu by bylo vhodné opřít o studium dokumentů, které jsou k dispozici v rámci sledovaného problému. Ekonomiku hospodaření farmářů (tzn. jejich „účetnictví“, str. 56) lze sekundárně prozkoumat pomocí dat ze specializovaného šetření FADN.

Prezentované výsledky však i tak považuji za věrohodné, i když způsob jejich prezentace snižuje jejich vypovídací hodnotu (zejména pro čtenáře, který se v problematice ekologického zemědělství jinak neorientuje).

Práce s literaturou a formální stránka

Seznam použitých zdrojů je nadstandardně početný. Práci by prospělo zařazení novějších studií do teoretického rámce. Autorka precizně používá citační normu. Celková formální úprava práce – zejména s ohledem na její velký rozsah – je vynikající.

Celkové hodnocení

Práci jako celek hodnotím jako velice dobrou. Za silnou stránku považují výběr tématu, záběr sledování a pečlivost při zpracování empirické studie. Za slabou stránku považují absenci odkazů na nové studie a shrnutí poznatků vzniklých v českém kontextu. Empirická studie zůstala v mnoha ohledech za svým potenciálem (s ohledem na svůj rozsah a snahu o systematické zpracování) z důvodu nevhodné prezentace výsledků, které však připisují na vrub malým odborným zkušenostem.

Otázka k diskusi

V rámci obhajoby práce navrhuji, aby autorka představila svůj názor, do jaké míry se ekologickému zemědělství daří (či podařilo) za 25 let své existence transformovat systém produkce a spotřeby potravin v České republice do udržitelné podoby? Jaká jsou specifika této transformace ve srovnání se zahraničím? Považuje tento vývoj za úspěch či nikoliv?

S ohledem na výše uvedené práci hodnotím v bodovém rozpětí 13-15 bodů a doporučuji hodnotit známkou „velmi dobře“.

V Praze dne 2. 6. 2017

doc. Mgr. Ing. Lukáš Zagata, Ph.D.
Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita v Praze